

УДК: 373. 5091. 33: 373. 5.019. 212 - 077. 22

Л.І. ІВАНОВА

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ

***Резюме.** У статті розглянуто змістову структуру поняття життєва компетентність; передбачено усвідомлення її як багатоваріантного утворення, яке характеризується значним інтелектуальним потенціалом та навчально-виховними можливостями для учнів початкових класів. Обґрунтовано доцільність використання кейс-технології для формування життєвої компетентності молодшого школяра, підвищення якості навчання у початковій школі. З'ясовано вирішення таких дослідницьких завдань як: осмислення кейсу як багатофункціональної технології; характеристика навчально-виховних можливостей кейс-технології; вивчення її змісту, основних видів, структури з огляду на реалізацію завдань формування життєвої компетентності молодшого школяра.*

***Ключові слова:** життєва компетентність, молодший школяр, кейс-технологія, кейс, кейс-метод, кейс-стаді, навчально-виховні можливості кейс-технології.*

Постановка проблеми. Розвиток сучасної школи вимагає кардинальних змін у визначенні філософії освіти, нового змісту, педагогічних технологій тощо. Об'єктом майже кожного інноваційного процесу стають діти, їхня компетентність – не стільки знання, а вміння і навички користуватися цим знанням.

Формування компетентностей у початковій школі складний процес, у результаті якого молодший школяр здобуває практичні й життєво необхідні вміння — орієнтуватись у нових умовах життя, знаходити своє місце серед інших, відчувати межу припустимої поведінки, ініціювати добродійність [2; 4; 8].

Життєва компетентність молодшого школяра є цілісним утворенням, яке становить складну системну властивість особистості, яка характеризує її здатність зберігати та оптимально відтворювати, розвивати себе, своє життя, успішно діяти в різних життєвих ситуаціях, у майбутньому розв'язувати складні життєві завдання та проблеми; вирішувати проблеми в усіх сферах життєдіяльності, виконувати життєві і соціальні ролі, які ґрунтуються на життєтворчих знаннях, вміннях і навичках, життєвих досягненнях [3; 6]. Формування життєвої компетентності у початковій школі визначається нами як складний процес, у результаті якого молодший школяр здобуває якості, необхідні йому для життєдіяльності в суспільстві, оволодіває соціальною діяльністю, комунікативними вміннями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальноосвітня школа є певним середовищем – школою життєвої компетентності (компоненти: знання, вміння та навички, життєтворчі здібності, життєвий досвід, життєві досягнення особистості, які об'єктивізують міру її життєвої компетентності). Вплив середовища, як фактору розвитку та виховання дитини, на формування життєвої компетентності особистості досліджували І.П. Ящук, С.А. Козлова, М.М. Фіцула [8]. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «середовище» трактується як сукупність природних умов, у яких відбувається життєдіяльність якогонебудь організму [1, 891]; «оточення» – те, що оточує кого-небудь; середовище, довкілля; люди, які оточують кого-небудь [1, 780].

Осмислення цієї проблеми дає змогу підвищити ефективність методичної системи шляхом оновлення технологій та інструментів навчання, ключову роль серед яких відіграє кейс-технологія.

Аналіз останніх публікацій з проблеми свідчить, що дослідження кейс-технології характеризуються багатою історією та широкою географією. Найрозвиненіші його теорія та практика у США та країнах ЄС [9]. Тут цей метод став інституційним явищем, що широко використовується як у навчанні, так і в дослідженнях. З 90-х рр. минулого століття кейс-метод розпочали опановувати країни Східної Європи та Україна [5; 7].

Проблемою, що потребує дослідження, є суперечність між безперечними перевагами зазначеної технології, з одного боку, і дуже повільним її впровадженням у наукові дослідження та практику навчання – з іншого. **Метою статті** є методологічне осмислення використання кейс-технології в освіті початкової школи в аспекті реалізації завдань формування життєвої компетентності молодшого школяра. Досягнення результатів передбачає вирішення таких дослідницьких завдань: 1) осмислити кейс як багатофункціональний метод, що характеризується значним потенціалом; 2) охарактеризувати навчально-виховні можливості методу; 3) розглянути зміст, основні види, структуру кейс-технології з огляду на реалізацію завдань формування життєвої компетентності молодшого школяра.

Виклад основних матеріалів дослідження засвідчує, що процес формування життєвих компетентностей особистості в загальноосвітній школі умовно розподілений на три основні періоди, які відповідають трьом ступеням школи: початковій, основній та старшій школі. Зауважимо, що у початковій школі має завершитися формування життєвих навичок з усіх майбутніх життєтворчих компетенцій особистості. Для реалізації цієї мети у початковій школі вирішуються такі завдання: – сформувати в учня інтелектуальні вміння (читати, писати, висловлювати власну думку усно та письмово, активно слухати, коректно формулювати, задавати питання, отримувати та аналізувати інформацію з друкованих та електронних джерел; – формувати навички прогнозування власної життєдіяльності на найближчий період життя; – актуалізувати потребу та створити реальні умови, необхідні для самостійного прийняття учнем рішень; – сформувати найпростіші необхідні навички планування, систематизації, реалізації, оцінювання власного рішення в реальних

життєвих умовах; – створювати умови та педагогічно підтримувати формування елементарних життєвих та соціальних навичок учня для успішного вирішення актуальних життєвих завдань [2, 3]. Ці життєві завдання мають пройти відповідне дидактичне опрацювання, органічно вписуватися у навчально-виховний процес початкової школи. Водночас, вони мають сприяти актуалізації та розвитку життєтворчого потенціалу маленької особистості, ґрунтуватися на методичних досягненнях психології та педагогіки життєтворчості.

Одним із ефективних механізмів вирішення зазначених завдань є кейс-технологія – загальна назва технології навчання, суть якої полягає у використанні конкретних випадків (ситуацій, історій, тексти яких називаються «кейсом») для спільного аналізу, обговорення, вироблення рішень учнями [6].

Гарвардська школа бізнесу подає таке її визначення: «Метод навчання, за яким студенти та викладачі беруть участь у безпосередньому обговоренні ділових ситуацій та задач» [9]. Кейси, зазвичай, підготовлені в письмовій формі та сформульовані, виходячи з досвіду реальних людей, вивчаються та обговорюються. Вони є основою для проведення бесіди, дискусії в групі під керівництвом викладача. Тому кейс-метод є одночасно і особливим видом навчального матеріалу, і особливим способом використання цього матеріалу в навчальному процесі [9].

Кейс – це події, які реально відбулися в певній сфері діяльності, які описані щоб спровокувати дискусію, викликати обговорення, аналіз ситуації, прийняття рішень; – пис конкретної ситуації, який використовують як педагогічний інструмент, що допомагає учням: глибше зрозуміти тему; розвинути уяву, мислення; пробудити інтерес, заохотити до дискусії; зробити раціональні висновки; розвинути комунікаційні навички; поєднати теоретичні знання з реаліями життя.

Основні аспекти кейсу на які доцільно звернути увагу учителю початкової школи це: структура; середовище, тема, питання, інформація, що подається у кейсі, розв'язок (дедуктивний – застосування теорії, індуктивний – створення теорії, конвергентний – аналітичний, дивергентний – творчий), аналіз, результат, (закритий кейс – одна відповідь, відкритий – кілька можливих відповідей), час.

У початковій школі використовуємо три типи кейсів. *Кейс-випадак* – це короткий кейс, який розповідає про окремий випадок. Його можна використовувати під час пояснення, щоб проілюструвати певну ідею, визначити ідею для обговорення. *Кейс-вправа* – дає змогу застосувати на практиці здобуті навички. *Кейс-ситуація* – використовується для аналізу ситуації; потребує чимало часу для ознайомлення, доцільною є попередня домашня підготовка [5].

Оскільки останній тип знаходить часте застосування у початковій школі, подамо схему роботи над кейсом-ситуацією: аналіз – з'ясування причин її виникнення – пошук варіантів рішення, вибір оптимального – реалізація – контроль.

Кейс може бути коротким чи довгим, може викладатися конкретно або узагальнено. Слід утримуватися від надмірно насиченої інформації та інформації, що не має безпосереднього стосунку до теми, що розглядається. Об'ємні кейси більше підходять для підсумкових занять, для поточних занять краще використовувати невеликі. Під час розв'язання кейса учень не тільки використовує отримані знання, але й виявляє свої особисті якості, зокрема уміння працювати в групі, а також демонструє рівень бачення ситуації та рівень володіння мовою.

Серед різноманіття класифікації методів описуваної технології розглянемо ті, які є апробованими учителями початкових класів та результативними у аспекті формування життєвої компетентності.

Метод інциденту полягає в тому, що учень має сам відшукати потрібну інформацію для прийняття рішення з означеної проблеми. Мета методу – пошук інформації самим учнем, і – як результат – навчання його роботі з необхідною інформацією, її збором, систематизацією й аналізом. Учневі доведеться сформулювати власну позицію і на підставі цього робити висновки.

Найпоширенішим на сьогоднішній день є метод *ситуаційного аналізу*, що дає змогу глибоко і детально дослідити проблему. Учневі пропонується текст з докладним описом ситуації, що виникла і ставиться завдання для прийняття рішень.

Метод розбору ділової кореспонденції («баскетметод») Метод заснований на роботі з документами і паперами, що належать до тієї чи іншої організації, ситуації, проблеми. Учні отримують папки з однаковим набором текстів, в залежності від теми і предмета. Мета учня – зайняти позицію людини, відповідального за роботу з «вхідними документами», і впоратися з усіма завданнями, які вона має на увазі.

Мета ігрового проектування – процес створення або вдосконалення проектів через гру, ігрові прийоми. Учні діляться на групи і у них створюють власні проекти (дослідницькі, пошукові, творчі, аналітичні, прогностичні).

Кейс-стаді – аналіз представленої вчителем ситуації, знаходження варіантів вирішення проблеми і їх практичне застосування, оцінювання запропонованих шляхів та вибір кращого із них [5].

Кейс-технологія має два аспекти сутності. Перший аспект пов'язаний із дослідницькою діяльністю, відповідно до якої він виступає як метод емпіричного дослідження в різних галузях науки. Другий аспект кейс-стаді характеризує його як інтерактивний метод навчання, що базується на обговоренні деякого тексту, в якому відображається реальна неоднозначна ситуація в будь-якому виді людської діяльності. Case study сприяє розвитку вміння вирішувати проблеми з урахуванням конкретних умов і за наявності фактичної інформації. Метод характеризується значним педагогічним ефектом, оскільки розвиває здатність до аналізу і діагностики проблем, вміння чітко формулювати і висловлювати свою позицію, спілкуватися, дискутувати, сприймати й оцінювати інформацію, яка надходить у вербальній і невербальній формах.

Висновки. Отже, формування життєвої компетентності є спеціально організованим, систематичним і свідомо здійснюваним впливом на свідомість дитини, з метою забезпечення її нормального психічного, статевого розвитку, передачі наукових знань про суспільство; на життєву позицію, активність, стосунки між людьми.

Застосування зазначеної технології не є самоціллю, можливе лише з урахуванням навчальних цілей і завдань, особливостей учнів класу, їх інтересів і потреб, рівня компетентності, регламенту та багатьох інших факторів. Осмислення використання кейс-технології створює основи для обґрунтування відповідної програми його подальшого впровадження в методику початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
2. Волобуєва Т.Б. Розвиток творчої компетентності школярів / Т.Б. Волобуєва. – Х.: Основа, 2005. – 96 с.
3. Життєва компетентність особистості / за ред. Л.В. Сохань, І.Г. Сохань, Г.М. Несен. – К.: Богдана, 2003. – 520 с.
4. Зінов'єва Т. Формування ключових компетентностей учнів / Т. Зінов'єва // Директор школи. 2005 – №42. – С. 19.; №43. – С. 25.
5. Ковальова С.М. Різноманітні підходи до класифікації кейсів [Електронний ресурс] / С.М Ковальова // Вісник Житомирського державного університету. – 2014. – Вип. 2(74). Педагогічні науки. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/11683/1/4.pdf>. – Назва з екрану.
6. Мисюра Л.А. Формування життєвих компетентностей учнів початкових класів шляхом організації пошукової діяльності / Л.А. Мисюра // Початкова освіта. – 2009. – Лютий (№5-7). – С. 70.
7. Сурмін Ю.П. Кейс-стаді: архітектура і можливості / Ю.П. Сурмін. – К.: Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2012. – 336 с.
8. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула. – К.: Видавничий центр «Академія». – 2000. – 544 с.
9. Jin R.K. Case Study Research: Design and Methods / R.K. Jin. – Newbury Park (CA): Sage, 1989. – P. 50.

Л.И. ИВАНОВА. РЕАЛИЗАЦИЯ ЗАДАЧ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ЖИЗНЕННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ КЕЙС-ТЕХНОЛОГИЙ

Резюме. В статье рассмотрены содержательную структуру понятия жизненная компетентность; предусмотрено осознание ее как многовариантного образования, которое характеризуется значительным интеллектуальным потенциалом и учебно-воспитательными возможностями для учеников начальных классов. Обоснована целесообразность использования кейс-технологии для формирования жизненной компетентности младшего школьника, повышение качества обучения в начальной школе. Выяснено решения таких исследовательских задач как: – осмысление кейса как многофункциональной технологии; – характеристика учебно-воспитательных возможностей кейс-технологии; – изучение ее содержания, основных видов, структуры с точки зрения реализации задач формирования жизненной компетентности младшего школьника.

Ключевые слова: жизненная компетентность, младший школьник, кейс-технология, кейс, кейс-метод, кейс-стади, учебно-воспитательные возможности кейс-технологии.

L.I. IVANOVA. IMPLEMENTATION OF TASKS OF FORMATION OF LIFE COMPETENCE YOUNGER SCHOOLBOYS MEANS OF CASE-TECHNOLOGY

The summary. The article discusses the concept of semantic structure provides vital competence awareness of it as a multiple-formation, which is characterized by considerable intellectual potential and educational opportunities. The expediency of using case-based technologies for the formation of vital competence junior student, improving the quality of education in primary schools. It was found solutions such research tasks as – understanding of the case as a multi-functional technologies; – characterization of educational opportunities Case technology; Studying of its content, the main types of structure in terms of achieving the objectives of formation of vital competence of the younger schoolboy.

Key words: life competence, junior high school student, case, case-technology, case studies, training and educational opportunities-case technology.

Рекомендовано до друку.

Д-р пед. наук, проф., дійсн. член НАПН України І.Д. Бех.

Одержано редакцією 15.02.2017 р.

УДК: 372

А.П. ПЛУГІНА

РЕАЛИЗАЦИЯ КОМПЕТЕНТНОГО ПИДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Резюме. У статті розглянуто теоретичні передумови реалізації компетентного підходу в освітньому процесі початкової школи. Проаналізовано його сутність та основні складові, обґрунтовано ключові поняття. Акцентовано увагу, що впровадження компетентного підходу у початковій школі є одним із важливих концептуальних положень оновлення змісту та якості освіти. Досліджуваний підхід потребує особистісної спрямованості під час формування змісту освіти. Згідно компетентного підходу навчально-виховний процес має бути спрямований на досягнення результатів молодших школярів. Даний підхід потребує трансформації змісту освіти.

© А.П. Плугіна, 2017